

Нелін Євген Володимирович –

здобувач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, член Української асоціації психоаналізу (Європейська конфедерація психоаналітичної психотерапії). Коло наукових інтересів: педагогічна психологія, історія педагогіки, порівняльна педагогіка, анти-педагогіка.

УДК 37.013(450)

ВИЩА ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА В ІТАЛІЇ: ПРОБЛЕМИ, СУЧАСНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У статті розкривається історія становлення та розвитку системи дистанційної освіти Італії. Проводиться порівняльний аналіз (діахронний) динаміки зростання мультимедійних університетів Італії та кількості студентів, які в них навчаються. Робиться висновок про подальшу популяризацію віртуальних університетів на планеті та необхідності розвитку методики і дидактики дистанційної освіти як базового інструменту формування основних компетентностей майбутніх фахівців.

Ключові слова: вища дистанційна освіта; вища освіта; Італія; дистанційне навчання; університет; мікронавчання.

Динаміка розвитку вищої освіти на планеті, викликана прискоренням процесів глобалізації та децентралізації, у своїй новій формі постає в образі міжнародних відкритих масових університетів. Образ сучасного університету третього тисячоліття, порівняно з іншими державами проекту Великої Вісімки (G8), добре простежується в Італії, де сектор дистанційної освіти має особливі преференції та юридичну підтримку щодо подальшого розвитку дистанційного навчання, як організованої двосторонньої діяльності вчителя і студентів, та дистанційного викладання, направлено на вдосконалення прийомів викладача в межах кіберосвіти.

Перші дослідження дистанційної освіти на пострадянському просторі стосувались хмарних технологій і масових онлайн-курсів, як способу підвищення кваліфікації. У подальшому проблемою аналізу дистанційної освіти як нової форми організації навчального процесу, займалися А. Абрамовський [1], О. Андреев і В. Солдаткін [2], М. Белоножко [3], О. Григораш, В. Касьянов, О. Карпенко [4], А. Кузьмінський [5] та ін. Окремі аспекти дистанційного навчання (ДН) досліджували В. Вимяткін (ДН історії), Н. Каменева (ДН іноземним мовам), Н. Лопіна і Л. Журавльова (ДН в медичній освіті) та інші.

В умовах динамічно змінюваного світу, все більш актуальною стає проблема дослідження дистанційної освіти в найбільш розвинених країнах. У дослідженнях Л. Райцької та І. Рогожкіної аналізується система дистанційної освіти в США, у працях О. Борзенко – Канади, О. Чорної – Великої Британії, О. Кух – Ізраїлю та ін. Однак проведений аналіз наукової літератури засвідчив про недостатню вивченість вченим

країн СНД проблеми дистанційної освіти Італії. Лише О. Поддубей [6] було окреслено витоки розвитку дистанційної освіти Італії наприкінці ХХ століття.

Окрім того, що в Італії виник перший повноцінний університет світу, перший приватний університет, ще й система дистанційної освіти має багату історію та необхідну законодавчу підтримку для рівного співіснування з класичними державними та комерційними університетами. Отже, метою статті є дослідження сучасного стану та перспектив розвитку дистанційної освіти Італії. Для її досягнення поставлено наступні завдання: а) провести теоретичний аналіз використаних джерел з проблеми дослідження; б) визначити передумови розвитку дистанційної освіти, законодавчу базу та особливості роботи мультимедійних університетів.

Для реалізації мети і поставлених завдань було використано комплекс загальнонаукових методів (аналіз, синтез, узагальнення і систематизація дослідженого матеріалу), а також конкретно-наукових методів. Архівний метод допоміг вивчити першоджерела і законодавчу базу з проблеми дослідження, історико-системний метод дав можливість визначити основні етапи розвитку дистанційної освіти в Італії, а використання методу наукової екстраполяції сприяло окресленню тенденцій розвитку і перспектив адаптації успішного досвіду Італії у сферу дистанційної освіти України.

Дистанційне навчання нині – найбільш гуманна форма організації освітнього процесу, згідно з якою ніхто не може бути відлучений від можливості отримати освіту через бідність, географічну віддаленість, соціальну незахищеність, фізичні відхилення чи понаднормову зайнятість [5, с. 351]. Дистанційна форма організації освітнього процесу являє собою еkleктику елементів очного, очно-заочного, заочного та вечірнього навчання, характеризується асинхронністю, гнучкістю, модульністю та економічною ефективністю, що реалізується через університетські масові онлайн-курси чи програми з використанням сучасних технологій в мережі Інтернет [2, с. 24].

Історія сучасної системи дистанційної освіти починається в період глобального розвитку ІКТ в 1950-х рр., якому передували, на думку А. Абрамовського, чотири інформаційні революції: 1) поява мовлення; 2) розвиток писемності; 3) створення друкарських верстатів; 4) відкриття та швидке розповсюдження телебачення і пристроїв зв'язку [1, с. 62–64]. Починаючи з 1950-х рр., у країнах Заходу починають проводити перші експерименти у сфері ІКТ освіти з використанням тренувальних і тьюторських програм, свідченням чого є виникнення мережі публічного телебачення в США (1969), яка об'єднала понад 1500 коледжів. Згідно з іншими даними [8, с. 120], дистанційна освіта виникла зусиллями або британського дослідника І. Пітмана, який у 1840 р. запропонував навчання через поштовий зв'язок для англійських студентів, або завдяки Ч. Тюссе та Г. Лангеншейдту, які розпочали викладати мову заочною формою у Німеччині.

У своєму сучасному вигляді, дистанційна освіта реалізується через «мегауніверситети», що являють собою найкращі зразки глобальної системи освіти, і на долю яких припадає близько 7,8 % від усіх студентів на планеті та річний прибуток у розмірі понад 100 млрд доларів США [3, с. 88]. Мегауніверситети ХХІ ст., за словами О. Карпенко [4, с. 37], становлять один із вишів, ядром якого є науково-адміністративний центр, а на периферії функціонує мережа навчальних центрів, об'єднаних гнучкою системою доставки освітніх ресурсів у місця перебування споживачів з використанням сучасних ІКТ.

Динаміка розвитку вищої дистанційної освіти і мегауніверситетів наразі найбільше прослідковується у країнах Центральної та Південно-Східної Азії, при тому, що цей сегмент ринку освітніх послуг у найбільш розвинених країнах світу (табл. 1) було сформовано ще у другій половині ХХ століття. Однак необхідно зауважити, що найбільшими мегауніверситетами, де навчання проходять більше 2 млн студентів, є державні університети Індії та Бангладешу.

Таблиця 1

Показники мегауніверситетів країн проекту «Великої Вісімки» (2015)

Університет (країна)	Рік	Форма власності	Кількість студентів	% студентів ДО від заг. к-ті по країні
Міський Університет Нью-Йорка (США)	1847	Державний	516000	3,2
Відкритий Університет Великої Британії	1969	Державний	255000	9,1
Сучасна гуманітарна академія (Росія)	1992	Приватний	200000	2,1
Римський університет «Ла Сапієнца» (Італія)	1303	Державний	147000	7,5
Національний центр дистанційної освіти (Франція)	1939	Державний	120000	5,7
Відкритий Університет Японії	1981	Приватний	90000	6,4
Університет Квебеку (Канада)	1968	Державний	87000	8,9
Хагенський заочний університет (Німеччина)	1974	Державний	77000	2,3

Сектор дистанційної освіти Італії, сформований у період 2004–2006 рр., складають 11 телекомунікаційних (віртуальних) університетів, що надають інноваційно-масову модель отримання вищої освіти студентами всіх країн.

Починаючи з 2003 р., Міністерство освіти, університетів і досліджень Італії (*MIUR*) визначило статус і подальші кроки розвитку телекомунікаційних університетів як таких, що надають еквівалентну традиційним університетам освіту. Згідно з фінансовим законом № 289 «Розпорядження про підготовку річного і багатолітнього бюджету країни» від 27 грудня 2002 р. [9], у ст. 26 (Розпорядження щодо технологічних інновацій) передбачалося створення фонду фінансування проектів технологічних інновацій у системі державного управління і держави з уставним капіталом, що становив 100 млн євро за 2003 рік.

Декретом *MIUR* визначалися критерії та процедури акредитації університетських курсів дистанційного навчального закладу, в якому повинні поєднатись організаційні та управлінські ресурси з метою: а) створення гнучкої системи, здатної використовувати різні технології управління інтерактивним процесом і захисту прав споживачів; б) сприяння взаємозалежної інтеграції інформаційної підтримки і дидактики; в) забезпечення вибору, проектування та підготовки відповідних навчальних ресурсів для кожного курсу; г) забезпечення адекватного контексту співпраці адміністрування та управління потоком змісту освіти, у тому числі шляхом надання послуг телетьюторами; г) забезпечення необхідних процедур оцінювання знань у зв'язку з атестацією і перевіркою набутих умінь та задоволення потреби у наукових дослідженнях в системі Інтернет-освіти.

Першим телекомунікаційним університетом Італії, який забезпечує неперервний навчальний процес без часо-просторових обмежень, вважається приватний, єдиний з-поміж інших акредитований США, Римський університет імені Гульєльмо Марконі (2004), що нараховує понад 16 тис. студентів і 130 викладачів. Дистанційна освіта в університеті реалізується такими трьома способами: 1) традиційний (розсилка роздаткового матеріалу, вправ, тестів і питань для самоперевірки, лекцій на CD і DVD); 2) онлайн-навчання на дистанційній платформі (сайт/TV-канал університету Марконі); 3) змішаний (онлайн-уроки,

лекції та/або семінари для груп (за кількості від 15 студентів)). Система оцінювання в університеті не відрізняється від системи класичних ВНЗ і реалізується через освітні кредити, тоді як іспити також проходять в усній/письмовій формі в онлайн-режимі.

Історія виникнення кожного телекомунікаційного університету Італії є унікальною і має локальний характер, тому не підпадає під загальні планетарні мегатенденції розвитку дистанційної освіти. Об'єднання університетів у консорціуми стало основним трендом дистанційної освіти за період 2004–2006 років. Яскравим прикладом цього є заснування консорціуму «Неттуно» (1992) трьома університетами і п'ятьма компаніями [6, с. 54], до складу якого наразі входять вже 43 італійські та закордонні вищі школи. Разом з тим університет Неттуно є складовою середземноморської мережі університетів, що складається з 31 університету з 11 держав.

Не дивлячись на глобальність, доступність та стрімкий розвиток вищої дистанційної освіти в Італії, ця система має свої віхи. Свідченням цього є стрімке зниження кількості студентів віртуальних університетів у геометричній прогресії, починаючи з 2011 року. Такий відтік студентів спровокував проведення аналізу ефективності роботи вищих шкіл, чому також сприяв факт великої кількості позаштатних професорів у складі кожного дистанційного ВНЗ, з якими уклалися короткотермінові контракти до завершення викладання їхнього курсу. Аналіз діяльності телекомунікаційних університетів, проведений національним агентством з якості університетів і досліджень (*ANVUR*) та національним об'єднанням студентів (*Cnsu*) у 2013 р., засвідчив невтішні результати, після яких було накладено заборону на відкриття нових телекомунікаційних університетів до 2015 р., яка, щоправда, зберігається й нині. Як зазначила міністр *MIUR* (2013–2014) М. К. Карроцца: «Досить робити поблажки телекомунікаційним університетам. Вони повинні мати чіткі правила, як і традиційні університети, повинні слідувати суворим критеріям акредитації та набору викладачів. Ми будемо оцінювати їх ефективність і результати в подальші три роки за тими ж критеріями, за якими оцінюємо і державні університети» [10].

З огляду на сучасний стан справ, розширення сектору вищої дистанційної освіти у загальній структурі вищої освіти вбачається італійцями малоперспективним. Свідченням цього є урядова постанова про заборону відкриття нових віртуальних університетів, низька зацікавленість класичних ВНЗ у запровадженні дистанційної освіти як альтернативи Болонській системі, консервативне ставлення до освіти як суспільного інституту, про що свідчить постійний вплив католицької церкви на освіту (наприклад, через збереження символів розп'яття в школах).

Віртуальні університети Італії готують спеціалістів з більше ніж 80 напрямів, і якщо станом на 2008 р. у них навчався 1 % від загальної кількості італійських студентів [11], то на 2015 р. ця цифра становила 7,5 %. Водночас в університетах Італії навчається більше 1,8 млн студентів і викладають близько 600 тис. професорів [7, с. 331]. Середня вартість навчання на бакалавра в телекомунікаційних університетах становить майже 2 000 євро/рік (на магістра – 2 200 євро), тоді як у класичному університеті коливається в межах 500–8 000 євро/рік, що залежить від регіону, університету та платоспроможності родини майбутнього студента, яка вираховується в середньому в співвідношенні 20 % від загального родинного прибутку. Свідченням проблем у сфері вищої освіти Італії є найнижча кількість випускників класичних університетів у віці від 25 до 34 років, на яких припадає 20 % загальної кількості випускників країни, тоді як середній показник в Європі становить 36 %.

В Україні потреба у дослідженнях вищої дистанційної освіти обумовлена необхідністю її осучаснення, оскільки загальні положення, завдання та очікувані результати розвитку цього напрямку були висвітлені більше 15 років тому в «Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні» (2000). Найбільшими досягненнями України за цей час залишається створення науково-освітньої телекомунікаційної мережі «Уран», Українського центру дистанційної освіти на базі НТУ «КПІ» та розширення географії університетів, де впроваджено дистанційну освіту як один із способів отримання знань без відриву від виробництва. Тому інтенсифікація

планетарних наукових досліджень у сфері дистанційної освіти вимагає від України вивчення передового досвіду найбільш розвинених країн світу, зокрема Італії, концентрації уваги на новітніх методах роботи та їх адаптації до сучасних українських потреб.

Отже, не дивлячись на багато переваг вищої дистанційної освіти в Італії (власний графік навчання студентів, прийнятна вартість, визнання дипломів державою), такі заклади мають свої недоліки: низьку якість підготовки студентів через недостатньо розроблену систему методики викладання дисциплін засобами ІКТ та обмеженість подальшого професійного зростання викладача в класичному університеті, а також через надання випускнику права викладати виключно в полі дистанційної освіти. Саме переважання недоліків над усіма плюсами вищої дистанційної освіти в Італії гальмує подальший розвиток даного освітнього сегменту країни. Однак навряд чи можна вважати таку тенденцію негативною, хоча вона і не відповідає планетарному руху до поширення освіти без кордонів. Безперечно, аналіз італійського досвіду управління вищою дистанційною освітою сприятиме осучасненню цього сегменту в Україні, враховуючи при цьому де-факто централізовану систему управління закладами в обох державах. Тому актуальним для України є вивчення підготовки вчителів засобами ІКТ (на прикладі Італії) та їхнього професійного зростання через впровадження «мікронавчання» як способу зворотного зв'язку та рефлексії.

Список використаних джерел

1. Абрамовский А. Л. Дистанционное образование на современном этапе развития российского высшего образования : дис. ... канд. соц. наук : 22.00.06 / А. Л. Абрамовский ; Тюменский государственный нефтегазовый университет. – Тюмень, 2014. – 203 с.
2. Андреев А. А. Дистанционное обучение: сущность, технология, организация / А. А. Андреев, В. И. Солдаткин. – М. : Издательство МЭСИ, 1999. – 196 с.
3. Белоножко М. Л. Развитие дистанционного высшего образования в мире на современном этапе / М. Л. Белоножко, А. Л. Абрамовский // Вестник Челябинского государственного университета. – 2014. – № 24. – С. 88–90.
4. Карпенко О. М. Роль мегауниверситетов в развитии дистанционного образования / О. М. Карпенко, М. Д. Бердшадская, Ю. А. Вознесенская // Тр. Совр. гуманитар. акад. – 2008. – № 8. – С. 36–54.
5. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / А. І. Кузьмінський. – 2-ге вид., стер. – К. : Знання, 2011. – 486 с.
6. Поддубей О. В. Стан розвитку відкритої освіти у зарубіжних країнах: італійський досвід / О. В. Поддубей // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. – 2002. – Вип. 32. – С. 52–55.
7. Рапопорт А. Я. Все об Италии / Итальянский институт культуры в Украине ; под ред. проф. Н. Ф. Баллоны ; предисловие Ю. В. Макарова. – Харьков : Фолио, 2008. – 543 с.
8. Товканець Г. В. Університетська освіта : навч.-метод. посіб. / уклад.: к.п.н. Г. В. Товканець. – К. : Кондор, 2011. – 182 с.
9. Disposizioni per la formazione del bilancio annuale e pluriennale dello Stato. Legge Finanziaria 2003. La legge 27 dicembre 2002, n. 289 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.edscuola.it/archivio/norme/leggi/fin2003.html>
10. Università telematiche, ultime della classe [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.flcgil.it/rassegna-stampa/nazionale/universita-telematiche-ultime-della-classe.flc>
11. Ma a chi servono le università telematiche? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.roars.it/online/ma-a-chi-servono-le-universita-telematiche/>

References

1. Abramovskij A. L. Distancionnoe obrazovanie na sovremennom jetape razvitija rossijskogo vysshego obrazovanija : dis. ... kand. soc. nauk : 22.00.06 / Tjumenskij gosudarstvennyj neftegazovyj universitet. – Tjumen', 2014. – 203 s.
2. Andreev A. A., Soldatkin V. I. Distancionnoe obuchenie: sushhnost', tehnologija, organizacija / A. A. Andreev, V. I. Soldatkin. – M. : Izdatel'stvo MJeSI, 1999. – 196 s.

3. Belonozhko M. L. Razvitie distancionnogo vysshego obrazovaniya v mire na sovremennom jetape / M. L. Belonozhko, A. L. Abramovskij // Vestnik Cheljabinskogo gosudarstvennogo universiteta. – 2014. – № 24. – S. 88–90.
4. Karpenko O. M. Rol' megauniversitetov v razvitii distancionnogo obrazovaniya / O. M. Karpenko, M. D. Berdshadskaja, Ju. A. Voznesenskaja // Tr. Sovr. gumanitar. akad. 2008. – № 8. – S. 36–54.
5. Kuzminskij A. I. Pedagogika vyshchoi shkoly : navch. posib. / A. I. Kuzminskij. – 2-he vyd., ster. – K. : Znannia, 2011. – 486 s.
6. Poddubei O. V. Stan rozvytku vidkrytoi osvity u zarubizhnykh krainakh: italiiskyi dosvid / O. V. Poddubei // Suchasni informatsiini tekhnologii ta innovatsiini metodyky navchannia u pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohii, teorii, dosvid, problemy. – 2002. – Vyp. 32. – S. 52–55.
7. Rapoport A. Ja. Vse ob Italii / Ital'janskij institut kul'tury v Ukraine ; pod red. prof. N. F. Balloni ; predislovie Ju. V. Makarova. – Har'kov : Folio, 2008. – 543 s.
8. Tovkanets H. V. Universytetska osvita : navch.-metod. posib. / uklad. : k.p.n. H. V. Tovkanets. – K. : Kondor, 2011. – 182 s.
9. Disposizioni per la formazione del bilancio annuale e pluriennale dello Stato. Legge Finanziaria 2003. La legge 27 dicembre 2002, n. 289 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.edscuola.it/archivio/norme/leggi/fin2003.html>
10. Università telematiche, ultime della classe [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.flcgil.it/rassegna-stampa/nazionale/universita-telematiche-ultime-della-classe.flc>
11. Ma a chi servono università telematiche? [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.roars.it/online/ma-a-chi-servono-le-universita-telematiche/>

Нелін Е. В.

ВЫСШЕЕ ДИСТАНЦИОННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В ИТАЛИИ: ПРОБЛЕМЫ, СОВРЕМЕННОСТЬ, ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

В статье раскрывается история становления и развития системы дистанционного образования Италии. Проводится сравнительный анализ (диахронный) динамики роста мультимедийных университетов Италии и количества обучающихся в них студентов. Делается вывод о дальнейшей популяризации виртуальных университетов на планете и необходимости развития методики и дидактики дистанционного образования как базового инструмента формирования основных компетентностей будущих специалистов.

Ключевые слова: высшее дистанционное образование; высшее образование; Италия; дистанционное обучение; университет; микрообучение.

Nelin Ie.

HIGHER DISTANCE EDUCATION IN ITALY: THE PROBLEMS, THE PRESENT AND DEVELOPMENT PROSPECTS

The article opens with the history of formation and development of distance education system in Italy. Undertake the comparative analysis (diachronic) of the dynamics of growth of the Italian multimedia universities and the number of university students at them. It reveals the image of a modern university of the third millennium, which has passed a long evolution, and in its new form appears in the form of massive international open universities. Definition the criteria and procedures for accreditation of university courses distance learning institution, which should unite organizational and managerial resources. Identified the pros and cons of learning in telematics universities. It is shown particularly formation of the largest telecommunication universities and ways of implementing distance learning in them. It is concluded that further promotion of virtual universities in the world and the need to develop the methodology and didactics of distance education as a basic tool for the formation of core competencies of future professionals. Important to study the means of ICT teacher training and their professional development through the implementation of «microteaching» as a way of feedback and reflection. Attention is focused on the further development of distance education in Ukraine through the prism of the study of successful international experience.

Keywords: higher distance education; higher education; Italy; distance teaching; university; microteaching.